

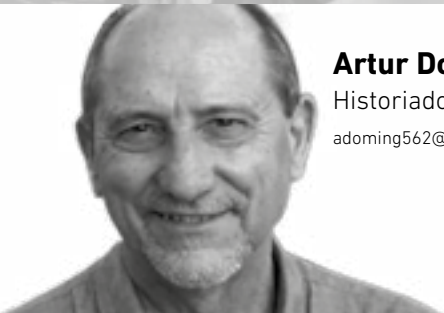

navegador

La noviolència en la lluita per la independència de l'Índia

vista prèvia >

Parlar de la independència de l'Índia i de Gandhi és parlar de la lluita noviolenta. Els mètodes emprats pel Congrés Nacional Indi en les seves campanyes en defensa de la justícia social i la llibertat nacional, que van conduir fins la independència del país respecte l'Imperi Britànic, s'han convertit en referents icònics per a moviments polítics i socials d'arreu del món.

Artur Domingo

Historiador, especialista en l'obra i el llegat de Gandhi

adoming562@gmail.com

La independència de l'Índia ha estat i és objecte de grans debats historiogràfics i polítics, en tractar-se d'un país immens —en molts sentits— que es va emancipar del domini de la gran potència colonial de l'era contemporània, la Gran Bretanya; emancipació que estigué vinculada a un moviment social i polític que es declarava no violent, representat per una figura ben original —sobretot per als paràmetres occidentals—, com fou Mohandas Gandhi (1869-1948), a qui els seus compatriotes anomenaren amb el títol honorífic de «Mahatma» —«Ànima gran». Més enllà d'aquests debats, que no són objecte d'aquest article, aquesta experiència ens ha proporcionat un dels llegats més interessants per als moviments de reivindicació nacional i social de les darreres dècades. En un món immers i amenaçat per tota mena de violències, la proposta d'una transformació o revolució no violenta, no només mereix ésser coneguda i estudiada, sinó que esdevé d'una actualitat punyent.

Els orígens

L'Índia esdevingué oficialment colònia de l'Imperi Britànic el 1877. Però

la presència i el domini britànics es remuntava més de 200 anys abans, quan es creà la Companyia Britànica de les Índies Orientals, el 1600; una organització comercial que a poc a poc anà adquirint un caire també de domini polític i militar. La coneguda com a revolta dels sipais el 1857 tingué com a conseqüència la dissolució l'any següent de la Companyia i l'aprovació de la Llei de Govern de l'Índia que transferia tota l'autoritat de la Companyia a la Corona britànica. El 1877, en el context d'una gran fam que durà dos anys i comportà més de cinc milions de morts, la reina Victòria fou proclamada emperadriu de les Índies, en una pomposa cerimònia organitzada sota l'emparedat del Virrei Lord Lytton (1831-1891) i que fou molt criticada pel malbaratament de fons en un moment de crisi alimentària i social profunda.

La dominació britànica del subcontinent generà una gran quantitat de problemes i desequilibris econòmics, socials i culturals. En el pla econòmic, a banda de l'espoli directe de les riqueses naturals del país, tan propi dels sistemes colonials, es produïren canvis radicals en l'estructura agrícola, substituïnt en molts indrets

una agricultura fonamentada en els conreus de subsistència per una agricultura de plantacions que responia als interessos comercials dels colonitzadors, amb repercussions nefastes per a la majoria de la població que vivia d'aquells productes. No són alienes a aquests canvis algunes de les diverses fams patides al llarg dels segles XIX i XX, en molts casos agreujades per les polítiques agràries i comercials britàniques. L'impacte sobre les activitats industrials i artesanals no fou menor, amb la destrucció de la indústria i artesanian autòctones, especialment dels teixits indis en altre temps tan prestigiosos i valorats en nombrosos països, deixant una seqüela de desocupació i pobresa en molts indrets del país.

Certament, alguns autors han remarcat els suposats beneficis econòmics que el domini britànic aportà a l'Índia; sense negar que determinades infraestructures i altres actuacions poguessin beneficiar a la llarga també a la població local, com per exemple el ferrocarril, la seva creació estigué principalment orientada a servir les necessitats de la metròpoli, en aquest cas al servei del transport comercial i militar, i

Una de les pitjors seqüeles que deixà la dominació britànica fou el foment de la divisió entre les diverses comunitats, que afectà especialment la relació entre hindús i musulmans

també de la població britànica del subcontinent. Són nombroses les obres escrites que des del segle XIX fins a l'actualitat han exposat aquest impacte econòmic de la colonització, amb una copiosa aportació de dades; si bé és cert que encara avui hi ha un debat obert sobre les conseqüències de l'empresa colonial britànica.¹ Però el domini britànic tingué també un impacte polític, social i cultural. La presència dels colonitzadors, que ocuparen la majoria dels càrrecs principals en tots els nivells de l'administració, comportà sovint una actitud de menyspreu envers la població i les cultures autòctones. Comportaments que podien anar des del paternalisme de qui creia pertànyer a una «civilització superior», fins a manifestacions ober-

1 Pel que fa a autors i obres anteriors a 1950 podem esmentar Dadabhai Naoroji (1825-1917), que a la seva obra, *Poverty and un-british rule in India*, insistí en el drenatge de la riquesa de l'Índia cap a Anglaterra durant el període colonial britànic. També Romesh Ch. Dutt (1848-1909), *The economic history of India* —2 volums— o Radhakamal Mukerjee (1889-1968), *The economic history of India, 1600-1800*. Pel que fa al debat més recent sobre l'Imperi britànic podem esmentar l'obra de Niall Ferguson (1964), defensor poc crític de les bondats de l'imperi, i, en el costat oposat, Jon E. Wilson, Neil Davidson (1957) i el polític i autor indi Sashi Tharoor (1956).

tament de menyspreu envers els autòctons i els seus costums. Una de les pitjors seqüeles que deixà la dominació britànica fou el foment de la divisió entre les diverses comunitats, que afectà especialment la relació entre hindús i musulmans, però no exclusivament; divisions que els administradors colonials procuraren atiar en determinats moments seguint la màxima *divide et impera*, i que aplicaren també entre els propis hindús, aprofitant i alimentant la separació de les castes i l'estigma de la *intocabilitat*.² Això no vol dir que anteriorment no hi hagués hagut

2 La vida social índia estava condicionada —i encara hi està en bona mesura— per la pertinença a una determinada casta, si més no per a la majoria pertanyent als diversos corrents de l'hinduisme. L'estructura social descrita en alguns textos clàssics dividia la societat en quatre grans castes bàsiques —o *varnes*—, subdividides en milers de subcastes —*jatis*. Segons l'ordre de la seva consideració ritual les quatre castes són: els brahmans, els ksatriyes, els vaïsyes i els sudres. Per sota de totes elles hi havia els anomenats «intocables» —*dalits*—, considerats «impurs», que no es podien barrejar amb les altres castes, essent condemnats a realitzar les feines més mal considerades i a viure en barris depauperats. Tot i els canvis evidents produïts després de la independència, determinats aspectes i costums d'aquesta divisió són encara presents. Oficialment la Constitució de 1950 abolí la «intocabilitat», però en la pràctica quotidiana els *dalits*, continuen existint com a grup social i sovint actiu políticament. D'altra banda el tema de les castes és d'una gran complexitat i ha estat abordat des de moltes perspectives. Una obra recent publicada en castellà és la d'Agustí Pàniker, *La Sociedad de castas. Religión y política en la India*.

enfrontaments i tensions entre els diversos grups i subgrups existents al subcontinent; però molts governants britànics fomentaren aquests conflictes latents per aprofitar-los en benefici del seu domini, amb la col·laboració necessària de sectors autòctons radicalitzats i sectaris. Les conseqüències foren dramàtiques. D'altra banda, una part de l'elit i de les classes mitjanes índies conegué i s'educà en les tradicions polítiques, institucionals i culturals britàniques, ja fos anant a estudiar a la metròpoli o bé en les escoles i universitats del subcontinent, on la llengua i la cultura angleses hi eren ben presents. I, certament, la influència que això tingué en les seves concepcions polítiques fou considerable.

Al llarg del segle XIX sorgiren nombroses institucions reformadores, tant en l'àmbit de l'hinduisme com en el musulmà —però no exclusivament— que pretenien modernitzar les concepcions i pràctiques socials i religioses, eliminant-ne els aspectes més arcaics i retrògrads i, en alguns casos, amb vocació de participació en la vida política i l'organització social; el que desdium la imatge que pretengué donar la historiografia i

El propòsit de l'INC era facilitar una participació de l'elit índia en els afers polítics i socials que permetés adoptar polítiques més sensibles envers les demandes del país, i evitar així l'esclat d'una rebel·lió

la propaganda colonialista, de l'Índia com una societat arcaica, estàtica i inamovible.

La creació del Congrés Nacional Indi (INC)

L'esdeveniment polític més significatiu a finals del segle XIX a l'Índia fou la creació el 1885 de l'Indian National Congress [Congrés Nacional Indi] (INC), impulsat per Allan O. Hume (1829-1912), un funcionari britànic, crític amb l'administració del virrei Lytton, que n'esdevingué el seu primer secretari. El seu propòsit era facilitar una participació de l'elit índia en els afers polítics i socials que permetés adoptar polítiques més sensibles envers les demandes del país i evitar així l'aparició d'un nou malestar que pogués portar a l'esclat d'una nova rebel·lió. Per la seva banda no eren pocs els indis que cercaven alternatives polítiques de reconeixement i participació dins l'Imperi. Per això la iniciativa de Hume comptà ben aviat amb la col·laboració de determinats sectors de notables del país. Amb un programa de reformes moderat, en els seus primers anys el Congrés no

qüestionava el domini britànic, tan sols demanava una millor representació dels indis —l'elit, de fet— en les institucions i ser reconeguts com a *súbdits* de l'Imperi amb tots els drets. Així ho expressava Dadabhai Naoroji (1825-1917) en el seu llarg discurs presidencial durant la segona sessió del Congrés a Calcuta, el desembre de 1886:

«Nosaltres no volem subvertir el domini britànic ... nosaltres, les classes educades, hem esdevingut els veritables intèrprets i mediadors entre les masses dels nostres compatriotes i els nostres governants. (...) Ara, tot i que com ja he dit, el govern britànic ha fet molt i molt per nosaltres, encara queda molt més per fer, si la seva noble tasca vol ser completada adequadament».³ Però el mateix Naoroji publicà, quinze anys més tard, un llibre molt crític amb les polítiques econòmiques aplicades per Gran Bretanya, les quals relacionava directament amb l'empobriment del país, i amb el pas dels anys, les decepcions dels membres del Congrés amb les polítiques britàniques no deixarien de créixer. Tanmateix, l'INC

3 NAOROJI, «Speech of Dadabhai Naoroji».

no passava de ser —amb algunes excepcions— un partit representatiu de les elits i les classes mitjanes educades, en un país on el percentatge de la població urbana no excedia del 10% a començaments del segle XX⁴ i una gran majoria de la gent eren pobres o vivien al llindar de la pobresa en «un immens mosaic de jungles i de camps», en paraules de Jacques Pouchepadass (1942).

D'altra banda, el partit es dividí a la reunió de Surat de 1907 entre una facció anomenada «moderada», encapçalada per Gopal K. Gokhale (1866-1915) i una altra denominada «extremista», encapçalada per Bal G. Tilak (1856-1920), que abandonà l'organització.⁵ El context d'aquesta divisió fou la decisió del govern britànic adoptada al 1905 de dividir Bengala en dues províncies, una oriental de majoria musulmana i l'occidental de majoria hindú.

4 POUCHEPADASS, *La Índia del siglo XX*.

5 La qualificació com a «moderats» i «extremistes» ha estat sovint qüestionada com a excessivament simplificadora. Certament la diferència entre punts de vista entre Tilak i Gokhale, entre els altres representants, obeïa també a consideracions més àmplies i complexes i no tan sols a discrepàncies quant als mètodes de lluita.

Gandhi desenvolupà i experimentà a Sud-àfrica dos conceptes que esdevindrien essencials en el seu projecte polític, aplicat després a l'Índia: *Satyagraha* i *Ahimsa*

Aquesta divisió artificial, que obeïa a la ja esmentada tàctica del *divide et impera*, si bé fou celebrada per molts musulmans de la Bengala Oriental també donà naixement a una revolta de gran repercussió, amb brots de violència per part de sectors radicalitzats, contestats amb una dura repressió per part de les autoritats britàniques. En aquest ambient es desenvolupà una campanya de boicot als productes britànics i en favor del *swadeshi*,⁶ que inspirà part de les mobilitzacions posteriors al subcontinent. Precisament Tilak fou un dels grans defensors d'aquests nous mètodes de lluita més radicals.⁷ Aquesta escissió va sumir al INC en una posició de feblesa fins a la seva reunificació el 1916.

El retorn de Gandhi a l'Índia: un lideratge amb nous continguts

El 9 de gener de 1915 Mohandas Gandhi arribava a l'Índia, després d'haver passat més de 20 anys a Sud-àfrica. Aquesta experiència

⁶ *Swadeshi* significa l'ús de productes fabricats al propi país.

⁷ AUROBINDO, «Tenets of the New Party».

és fonamental per entendre el seu lideratge posterior a l'Índia. Allà hi forjà les seves eines polítiques més importants i adquirí el bagatge necessari en les lluites desenvolupades a favor dels drets dels indis residents a les colònies angleses i bòers, des de 1910 reunides en la Unió Sud-africana. Gandhi desenvolupà i experimentà a Sud-àfrica dos conceptes que esdevindrien essencials en el seu projecte polític, aplicat després a l'Índia: *satyagraha* i *ahimsa*, dos mots provinents del sànscrit. *Satyagraha* significa aferrar-se a la veritat, en les seves diverses lectures i aplicacions, és a dir, a la justícia, a la justesa d'una causa i a l'honestetat per sobre de tot. *Ahimsa* significa «abstenir-se de fer el mal», interpretat políticament com a noviolència. Sota aquests conceptes bàsics hi tenien cabuda els diversos mètodes de lluita, dels més radicals als més moderats. Aixoplugaven la no-cooperació, la desobediència civil, les marxes i les vagues, les peticions, les negociacions... Però sempre presidides per *ahimsa* i *satyagraha*, indestriables d'altra banda. De fet, a partir de 1906 les seves campanyes es desenvoluparien sota el nom de *satyagraha*, tant a Sud-àfrica com

a l'Índia. Més tard incorporaria una altra idea essencial al seu projecte: la desobediència civil i les altres formes de lluita havien d'estar acompanyades d'un programa constructiu, que oferís alternatives en positiu a allò que volien erradicar.

Els mètodes de Gandhi, i els seus col·laboradors i col·laboradores assoliren diverses victòries, seguides amb interès per Gokhale i altres líders del Congrés —i també commogueren un vell Lev Tolstoi (1828-1910), amb qui el Mahatma mantingué una breu correspondència, interrompuda per la mort de l'escriptor. Per això, quan retornà a l'Índia, amb 45 anys, no era un desconegut. Convidat a les sessions anuals del Congrés, aviat el sacsejà. Participà a la sessió celebrada a Lucknow el desembre de 1916, on es produí la reunificació de les dues ales de l'INC. En aquest congrés es produí també un apropament polític entre hindús i musulmans —representats en part per la Lliga Musulmana—, conegut com el Pacte de Lucknow. Però, sobretot, Gandhi insistí en el fet que l'INC havia de deixar de ser un simple partit de notables que buscaven ésser escoltats per l'Imperi, per esdevenir una organització

Per Gandhi, la desobediència civil i les altres formes de lluita havien d'estar acompanyades d'un Programa Constructiu, que oferís alternatives en positiu a allò que volien erradicar

connectada amb les masses índies, especialment les més desfavorides. Conseqüent amb això, el 1917 i 1918 Gandhi participà activament i donà suport a la lluita dels pagesos plantadors d'anyil a Champaran, al nord de l'Índia, que vivien i treballaven en condicions de semiesclavatge. També donà suport a la lluita dels treballadors tèxtils d'Ahmedabad i als pagesos de Kheda —al Gujarat— afectats per la pèrdua de les collites degut als monsons i aclaparats per la recaptació abusiva d'impostos. Aplicà els mètodes de la desobediència civil experimentats a Sud-àfrica, fins a assolir en els tres casos victòries significatives. El prestigi de Gandhi començava a estendre's i, amb la col·laboració d'altres membres, convertiren el Congrés en una organització de masses, més democràtica i eficaç i amb un gran nombre de representants dels pobles i dels districtes. Però el moment determinant en el curs de la lluita dels indis per la seva pròpia emancipació es produí al 1919. També fou un moment decisiu en la biografia política de Gandhi.

El febrer de 1919 l'Imperial Legislative Council [Consell Legislatiu Imperial] de l'Índia, presidit pel

virrei Frederic Thesiger, Lord Chelmsford (1868-1933), acceptà la introducció d'una legislació coneguda com a Lleis Rowlatt, que perllongava les lleis de guerra —un cop acabada la Primera Guerra Mundial— i permetia acusacions de sedició i detencions arbitràries, gairebé sense control. Quan se'n conegué el contingut es produí una gran indignació entre la població, però malgrat tot la llei fou tramitada, tot i l'oposició unànime dels indis. Gandhi ja tenia un paper en la vida política i les mobilitzacions socials al país i ja havia fundat la seva residència en comunitat, el *Sabarmati Ashram*, a Ahmedabad, on convivia amb alguns dels seus col·laboradors i satyagrahis. Se li plantejà que calia fer alguna cosa. D'aquesta manera, el 24 de febrer de 1919, en una reunió a l'Ashram es redactà una resolució coneguda com *The Satyagraha pledge* [el compromís *Satyagraha*], anunciant una campanya de desobediència contra les lleis Rowlatt i altres que se'n derivessin. La resolució, firmada pel mateix Gandhi, Sardar Patel (1875-1950) i Anasuyabai Sarabhai (1885-1972), entre d'altres, deia: «Essent conscientment de l'opinió

que les lleis conegudes com Llei Penal Índia (...) són injustes i contràries als principis de llibertat i justícia, i destructores dels drets elementals dels individus, sobre els quals es basa la seguretat de la comunitat en el seu conjunt i del propi Estat, afirmem solemnement que en el cas que aquests projectes es converteixin en llei i fins que no siguin derogats, ens negarem civilment a obeir aquestes lleis (...) i afirmem a més que en aquesta lluita (...) ens abstenrem de la violència contra la vida, la persona o la propietat».⁸

El mateix dia envià un telegrama al secretari del Virrei anunciant-li el seu propòsit i demanant, «humilment però amb fermesa», que el govern reconsiderés la decisió i retirés els projectes de llei. El Virrei no va atendre la petició i Gandhi i els seus col·laboradors decidiren endegar la *satyagraha*. Es constituí una organització específica amb el nom de *Satyagraha Sabha* per organitzar la campanya, que adoptaria la forma d'un gran *Hartal*, és a dir, un dia de cessament de totes les activitats, acompanyat de dejuni i pregària,

8 GANDHI, *Collected Works of Mahatma Gandhi*.

L'Hartal contra les lleis Rowlatt tingué un gran seguiment en molts indrets de l'Índia; es tractava de la primera vegada que es cridava el poble indi a dur a terme una mobilització a tot el país

com a inici de la desobediència. En les reunions preparatòries i en diversos escrits, Gandhi insistí en la necessitat de disciplina, autocontrol i noviolència per a dur a terme la campanya amb èxit.

L'Hartal tingué un gran seguiment en molts indrets de l'Índia. Com remarca el periodista Frank Moraes (1907-1974), es tractava de la primera vegada que es cridava el poble de l'Índia a dur a terme una mobilització a tot el país i la crida «constitueix una prova de com Gandhi sabia descobrir allò que hi havia en l'esperit del poble i percebre el significat simbòlic que tindria l'acció».⁹ Tanmateix no es pogueren evitar incidents greus en alguns indrets a causa de la repressió policial i militar i la resposta violenta per part de sectors de les multituds índies, malgrat els intents dels *satyagrahis* per evitar-la. L'esclat de violència afectà profundament al Mahatma —apel·latiu amb que ja l'havia entronitzat Tagore— que inicià un dejuni de tres dies en contra d'aquest esclat i decidí suspendre temporalment la campanya de desobediència, a la vegada que assumia

la responsabilitat de no haver previst prou les possibles conseqüències i que calia preparar més el moviment i la força dels voluntaris *satyagrahis*. Qualificà per tant la iniciativa de «desencert com l'Himàlaia», cosa que cridà l'atenció dels milers de seguidors d'extracció popular i demostrà la seva capacitat autocrítica.

Però Erik Erikson (1902-1994), en la seva penetrant biografia de Gandhi, afirma que lluny de ser un fracàs o perdre la iniciativa, això manifestà la seva grandesa i capacitat de lideratge: «Pel fet mateix de suspendre el moviment el Mahatma mantingué la iniciativa i demostrà la seva capacitat, primer per mobilitzar i després per aturar un moviment d'abast nacional d'una dimensió sense precedents».¹⁰

Això contrastà amb el desplegament d'una força brutal per part de les autoritats britàniques a l'Índia, que s'expressà de manera descarnada —i fredament calculada— el 13 d'abril, amb la matança perpetrada a Amritsar per ordre del coronel Reginald Dyer (1864-1927) que ordenà dispa-

rar contra una multitud indefensa a la plaça de Jallianwala Bagh, provocant la mort de 376 persones i prop de 1.200 ferides, segons els càlculs oficials. Aquest fet, que fou conegut per Gandhi setmanes després, provocà una gran indignació a tota l'Índia i especialment en el propi Gandhi que visità l'indret quan se n'assabentà. A partir d'aquí la visió del Mahatma envers l'Imperi canvià radicalment, com també la de molts altres dirigents i milions d'indis. Fins llavors encara havia cregut en les seves bondats i les d'alguns dels seus ideals, com havia expressat en un brindis a Madràs el 1915 i, com molts dirigents del Congrés, aspirava a un autogovern satisfactori —*swaraj*— dins l'imperi. A partir d'ara, Gran Bretanya deixava de ser un exemple de civilització i llibertat política i havia perdut tota autoritat moral i atractiu.

Al 1922, en el context d'una nova campanya *satyagraha* iniciada un any i mig abans en favor de l'autogovern i d'altres mesures, en la que s'utilitzaren mitjans com la no-cooperació, el boicot electoral, el boicot als productes tèxtils anglesos i la crida al filat i teixit a mà..., es produïren uns fets violents per part d'uns manifes-

⁹ MORAES, *Nehru*.

¹⁰ ERIKSON, *Gandhi's truth*.

A la sortida de la presó Gandhi prioritza la necessitat de preparar el país, no només davant del poder britànic, sinó enfront els propis problemes i contradiccions

tants en resposta a les provocacions d'alguns policies, cremant-ne una caserna i matant els policies que fugien de l'incendi. Una vegada més aquests fets commogueren profundament Gandhi que convocà una reunió de la Comissió de Treball del Congrés i demanà aturar novament la campanya de desobediència i no-cooperació. Malgrat que alguns dirigents no hi estaven d'acord, s'acceptà la seva proposta. A més, Gandhi assumí la responsabilitat dels fets, tot i haver passat a 1.500 quilòmetres d'on ell es trobava, i efectuà un dejuni de cinc dies. Un mes més tard, era detingut i condemnat a sis anys de presó, tot i que en sortí al cap de dos anys a causa del seu mal estat de salut.

A la sortida de la presó Gandhi prioritza la necessitat de preparar el país, no només davant del poder britànic sinó enfront els propis problemes i contradiccions. Les seves grans preocupacions en aquest període eren la pobresa de la majoria de la població i la difusió del *khadi*, el teixit autòcton filat artesanalment, capaç de donar feina i mitjans de subsistència, com a resposta a la destrucció de la indústria artesanal índia pel colonialisme britànic. Les

altres preocupacions eren la unitat entre totes les comunitats, especialment entre hindús i musulmans, i la supressió de la *intocabilitat*, dins el rígid sistema social indi, basat en les castes. També el preocupava la situació de les dones, reclamant-ne la igualtat i la necessitat d'abolir les pràctiques discriminatòries i sovint vexatòries. Això no impedí que participés en les activitats del Congrés. En aquests anys s'enfortí també l'aliança i col·laboració de Gandhi amb els Nehru, tant el pare, Motilal (1861-1931), com sobretot amb el fill Jawaharlal (1889-1964), amb qui es professaven un gran respecte —i per part dels Nehru una gran admiració envers el Mahatma. Jawaharlal estava influït per les idees socialistes i en aquest sentit afavorí l'orientació de Gandhi vers un tipus de socialisme no marxista, però amb gran sensibilitat envers els més desposseïts.¹¹

11 Gandhi mantingué converses i debats sincers amb socialistes i comunistes indis, davant els quals es declarava socialista i en alguna ocasió fins i tot comunista. Tanmateix l'allunyaven del marxisme clàssic i el comunisme ortodox la seva discrepància amb el concepte de lluita de classes, l'ateisme i l'ús de la violència com a mitjà revolucionari. La col·laboració amb J. Nehru fou profunda i fructífera.

El camí vers l'emancipació. De la Marxa de la Sal al sorgiment de dos nous estats

Els indis havien provat i negociat amb els britànics tota mena de reformes per tal d'aconseguir un autogovern satisfactori dins de l'Imperi, però el resultat foren les constants frustracions d'aquestes demandes. A la reunió de l'INC celebrada a Calcuta el desembre de 1928 es produí un intens debat sobre el camí a seguir que enfrontà —entre d'altres— els Nehru pare i fill. Mentre que Motilal demanava encara l'Estatut de Domini dins la Commonwealth, el seu fill s'inclinava —junt amb altres— vers la declaració d'independència. Per evitar la divisió, de conseqüències imprevisibles, Gandhi proposà una resolució que consistia en donar suport a la proposta de l'Estatut de Domini, però si en el termini d'un any —en un principi Gandhi en proposà dos— Gran Bretanya no hi responia, el Congrés organitzaria una campanya no violenta de no-cooperació a favor de la independència —*Purna Swaraj*— i el Mahatma es comprometia, a més, a assumir-ne la direcció.¹²

12 WOLPERT, *Gandhi*.

Gandhi pensà en la idea d'una marxa per abolir l'onerós impost sobre la sal, desobeint la prohibició d'agafar-ne i de comerciar-la lliurement, i iniciar amb aquest detonant un moviment de desobediència generalitzat

Efectivament, el govern britànic no respongué a la demanda de l'Estatut de Domini i la sessió del Congrés a Lahore celebrada el 1929 acordà endegar la campanya de no-cooperació per assolir la independència total. Només quedava decidir el com i el quan; aquesta decisió se li encarregà a Gandhi.

Gandhi es retirà a Porbandar, el seu poble natal, on reflexionà sobre el camí a seguir. Havia de trobar una fórmula que fos radical però a la vegada evités en el possible la violència, doncs en aquells temps es vivia una situació de tensió considerable en algunes zones on s'havien produït alguns atemptats i les conseqüents represàlies. Fou així com pensà en la idea d'una marxa per abolir l'onerós impost sobre la sal, desobeint la prohibició d'agafar-ne i de comerciar-la lliurement, ja que estava sotmesa al control de les autoritats colonials, i iniciar amb aquest detonant un moviment de desobediència generalitzat. Com era habitual, l'avís de l'acció va ser una carta adreçada al Virrei Lord Irwin, escrita el 2 de març de 1930 i que començava amb el també característic «*Dear friend*» [estimat amic]. A la carta Gandhi denunciava la

situació d'explotació de l'Índia a tots els nivells, demanant-li l'erradicació dels abusos i oferint-li una trobada que obrís una via a un autèntic diàleg «entre iguals».¹³ No cal dir que la carta, respectuosa però contundent, no obtingué resposta i la campanya de desobediència anà endavant.

El 12 de març de 1930 una vuitantena de voluntaris presidits per Gandhi iniciaven una marxa de més de 300 quilòmetres des del Sabarmati Ashram fins a Dandi. Cada vespre s'aturaven en una població, prèviament preparada, on es reunien amb la gent i descansaven. I així se'ls anaren incorporant centenars de persones fins a arribar el dia 5 al lloc de destí. L'endemà ben d'hora anaren a la platja milers de persones i començaren a agafar sal del mar i de la sorra. S'iniciava així allò que Erikson anomenà una de les «partides més dramàtiques i inspiradores de la història». Milers d'indis i índies començaren a agafar i produir sal arreu del país. Es boicotejaren els teixits estrangers en nom del *swadeshi*, molts dirigents es retiraren dels seus càrrecs de representació en

els organismes oficials, nombrosos pagesos es negaren a pagar els impostos... La campanya havia esdevingut un èxit. La participació de les dones fou impressionant en un context en el qual havien estat postergades dels afers públics. Gandhi els hi dedicà una especial atenció. La repressió per part del govern no es feu esperar. Es produïren arrestos i detencions en massa, la violència policial provocà nombroses persones ferides i mortes, es censurà la premsa i es tancaren delegacions del Congrés. Hi hagué també alguns brots de violència malgrat les crides de Gandhi a aturar-la, però ja havia advertit que ara no suspendria la *satyagraha* si la violència no era producte dels *satyagrahis* o provocada pels no-cooperants. Es calculà entre 60.000 i 100.000 persones detingudes. La culminació es produí el dia 21 de maig quan un bon nombre de voluntaris s'adreçaren a unes salines properes a Surat per prendre'n possessió. Gandhi estava detingut des del 5 de maig però això no aturà la iniciativa ben organitzada i planificada. Una vegada més la repressió va ser bestial i els *satyagrahis* no

13 GANDHI, *Letter to Lord Irwin*.

Cal remarcar que la Marxa de la Sal i la campanya posterior no van ser producte d'una improvisació, sinó que van estar pensades, preparades i organitzades

van respondre a la violència, produint-se nombrosos ferits i, fins i tot, alguns morts. Però l'acció fou contemplada i explicada per alguns periodistes i testimonis que donaren una viva informació de la brutalitat policial davant l'actitud noviolenta dels assaltants. Anglaterra havia perdut la partida definitivament, el món civilitzat es decantava a favor dels lluitadors noviolents. Tagore proclamava la derrota moral de l'imperi representant d'Occident.

Cal remarcar que la Marxa de la Sal i la campanya posterior no van ser producte d'una improvisació, sinó que van estar pensades, preparades i organitzades. Alguns dirigents estaven distribuïts en diverses poblacions del país, es donaren instruccions sobre com desobeir i trencar el monopoli de la sal, hi havia un grup nombrós de *satyagrahis* ben preparats per orientar i controlar les grans multituds mobilitzades, fins i tot Gandhi havia assenyalat Jawaharlal Nehru com a lloctinent si ell era detingut... tot i que evidentment això no va evitar les situacions no previstes i la necessitat de respondre a circumstàncies inesperades.

La Marxa de la Sal, la campanya de desobediència conseqüent i la dura repressió marcaren el destí de l'Índia. La qüestió de la independència havia estat posada obertament sobre la taula. Però no fou un procés lineal, ni fàcil, ni ràpid. La tardor de 1931 Gandhi fou convidat a la Segona Conferència de la Taula Rodona a Londres, on es discutiren alguns dels temes que més tard marcarien el camí que hauria de seguir l'Índia. La dècada de 1930 conegué nous moviments de desobediència, però la tasca de Gandhi i part del Congrés estigué centrada en abordar els temes profunds i atàvics de la societat índia: la qüestió de les castes i la «intocabilitat», els conflictes comunals i la violència que es desfermava en determinades situacions, la situació de les dones, la pobresa de gran part de la població, l'educació, la higiene... Tot això era essencial als ulls del Mahatma per abordar el tema de la futura independència. Aquesta arribaria després del final de la Segona Guerra Mundial i una dura campanya iniciada el 1942 sota el lema *Quit India* [Abandoneu l'Índia]. Noves detencions i més repressió, a part del debat sobre el paper que havia de jugar l'Índia, encara no lliure,

en la confrontació bèl·lica mundial. El camí no va ser fàcil ni innocu, Gandhi abordà les hores més amargues de la seva vida política, lluitant amb totes les seves forces per acabar amb els enfrontaments entre comunitats, aconseguint aturar molts vessaments de sang mitjançant els seus dejunis exemplars, tot posant en risc la seva vida. Malgrat tot, l'Índia aconseguia la seva independència el 15 d'agost de 1947, pagant un preu que Gandhi no pogué evitar: la partició en dos nous estats, l'Índia i el Pakistan; la «vivisecció de l'Índia», en les seves paraules.

S'ha debatut i escrit abastament sobre tot aquest procés, les causes de la independència i les raons que finalment la van fer factible, o el paper de la noviolència i del propi Gandhi. Hi van jugar factors econòmics de rendibilitat per a l'Imperi després de la Segona Guerra Mundial, factors geoestratègics, aixecaments socials no necessàriament dirigits pel Congrés o per Gandhi en determinades àrees... però és evident que els moviments més transcendents van ser els protagonitzats per aquests darrers. No es pot entendre la lluita i l'assoliment de la independència de

No es pot entendre la lluita i l'assoliment de la independència de l'Índia sense l'experiència de la lluita no violenta inspirada per Gandhi que, a més, ha esdevingut un immens llegat per a la humanitat

l'Índia sense l'experiència de la lluita no violenta inspirada per Gandhi que, a més, ha esdevingut un immens llegat per a la humanitat i el nostre futur com a espècie, tal com reconegueren personalitats com Albert Einstein (1879-1955), Romain Rolland (1866-1944)¹⁴ i tants d'altres. ■

14 Romain Rolland escriví a mitjans de la dècada de 1920 una apassionada biografia de Gandhi que fou traduïda i publicada en català el 1930 per l'Editorial Políglota de Barcelona, amb un text inicial de Francesc Macià. L'Institut Català Internacional per la Pau i l'Editorial Angle l'han reeditat en la col·lecció Clàssics de la pau i de la noviolència, 1910, justament per inaugurar l'esmentada col·lecció.

■ Bibliografia

AUROBINDO, Babu (eds). «Tenets of the New Party». A *Bal Gangadhar Tilak, Speeches and writings*, p. 55-67. Madras: Ganesh & Co, 1922.

DAVIDSON, Neil. «No defence for the British empire». A *Socialist Worker*, 24 de juny de 2006.

DUTT, Romesh Ch. *The Economic history of India*. Londres: Kegan Paul, Trench, Trübner, 1902.

ERIKSON, Erik H. *Gandhi's truth. On the origins of militant non violence*. Londres-Nova York: W.W. Norton & Company, Inc, 1970.

FERGUSON, Niall. *El Imperio británico. Cómo Gran Bretaña forjó el orden mundial*. Madrid: Editorial Debate, 2002.

GANDHI, Mohandas. *Collected Works of Mahatma Gandhi (C.W.M.G.)*, vol. 15, p. 101-102. Ahmedabad: Navajivan Trust, 1965. Versió digitalitzada disponible a: <www.gandhiheritageportal.org>.

GANDHI, Mohandas. «Letter to Lord Irwin», vol. 43, p. 2-8. A *Collected Works of Mahatma Gandhi (C.W.M.G.)*. Ahmedabad: Navajivan Trust, 1965. Versió digitalitzada disponible a: <www.gandhiheritageportal.org>.

MORAES, Frank. *Nehru*. Barcelona-México: Ediciones Grijalbo, 1971.

MUKERJEE, Radhakamal. *The economic history of India, 1600-1800*. London: Longmans, Green & Co., 1945.

NAOROJI, Dadabhai. *Poverty and un-british rule in India*. Londres: Swan Sonnenschein, 1901.

NAOROJI, Dadabhai. «Speech of Dadabhai Naoroji». A *The Indian National Congress, full text of all the presidential addresses*. Madras: G.A. Natesan & Co., Esplanade, 1909.

PÀNIKER, Agustí. *La Sociedad de castas. Religión y política en la India*. Barcelona: Editorial Kairós, 2014.

POUCHEPADASS, Jacques. *La India del siglo XX*. Madrid: Breviarios del Fondo de Cultura Económica, 1976.

ROLLAND, Romain. *Mahatma Gandhi*. Barcelona: Institut Català Internacional per la Pau; Angle, 2010.

THAROOR, Sashi. *Inglorious Empire: What the British did to India*. Londres: Publisher C. Hurst & Co., 2017.

WILSON, John E. *India conquered: Britain's raj and the chaos of empire*. New York: Simon & Schuster Publisher, 2016.

WOLPERT, Stanley. *Gandhi*. Madrid: Editorial Ariel, 2001.